

Oponentský posudek na diplomovou práci

Studující: Bc. Markéta Škobisová

Název práce: **Pěstování květin v souladu se zásadami (trvale) udržitelného rozvoje**

Studijní program: Sociální a kulturní ekologie, Fakulta humanitních studií UK

Vedoucí práce: PhDr. Ivan Rynda

Oponentka: PhDr. Marta Kolářová, PhD.

Předkládaná diplomová práce se zabývá globálním obchodem, pěstováním a spotřebou řezaných květin. Blíže představuje problematiku certifikací v oblasti tohoto produktu. Ve výzkumné části řeší, jak tuto problematiku nahlízejí jak experti (čeští pěstitelé a prodejci květin), tak spotřebitelé, kteří květiny kupují.

Autorka si vybrala důležité a aktuální téma, které možná v debatách o udržitelné výrobě a spotřebě trochu zapadá, neboť jde, jak sama autorka uvádí, o „zbytnou potřebu“. Nicméně jednotlivé aspekty globálního trhu, pěstování, dovozu a nákupu řezaných květin ukazují na výrazná specifika a úskalí tohoto produktu, ať už z hlediska ekologické, sociální či ekonomické udržitelnosti, a ilustrují tak možnosti a problémy spojené s přechodem k udržitelné spotřebě a výrobě obecně. Z tohoto důvodu je významné se jimi zabývat.

Z obsahového hlediska je diplomová práce členěna přehledně na dvě části, úvodní (není nazvána teoretickou) a výzkumnou, dále na tematické kapitoly. Předmět zkoumání je představen v kapitole 1.2 Cíl práce, jímž je snaha „prozkoumat kritéria českých spotřebitelů zohledňovaná při nákupu květin“, zjistit „povědomí české veřejnosti o květinovém obchodu, o jeho fungování a potažmo i o jeho úskalích“ a „jak je český spotřebitel informován ohledně možností nákupu od certifikovaných dodavatelů“ (s. 12-13).

Základní pojmy, s kterými autorka pracuje, jsou vyloženy v kapitole 2 Obecné problémy konvenčního pěstování květin ve třech podkapitolách. Definice jsou užitečné a dostatečné, nicméně by to lépe vypadalo ve formě plynulého textu, ne jen jednotlivých bodů (např. Externality, Dumpingové ceny holandských květin), což působí trochu jako výpisky z přednášek. Není zde také vysvětleno, proč autorka vybírá zrovna tyto pojmy.

Předmět zkoumání a cíle výzkumu autorka uvádí detailněji až v metodologické části (s. 61).

Výzkumné otázky a hypotézy pro kvantitativní výzkum nejsou uvedeny. Cíle a předmět výzkumu se zaměřují na spotřebitele květin a veřejnost, nezahrnují producenty, proto do takto formulovaných cílů úplně nezapadají expertní rozhovory s pěstiteli a prodejci. Jako takové nejsou špatně, určitě přinášejí cenné informace, a pokud by byla práce zaměřena jen na produkci květin, tak by byly samy o sobě dostačující jako zdroj empirických dat. Problémem je spíše nesoulad cílů výzkumu a výzkumných metod.

Kdyby byl předmět zkoumání a výzkumné otázky uvedeny již na začátku, dalo by se předejít nejasnostem, o čem práce konkrétně bude. V názvu práce je „pěstování“, předpokládala bych tedy zaměření na produkci, zemědělství či pěstitelství jako hlavní téma. V abstraktu se dozvíme, že se práce tematizuje pěstování a obchodování, nicméně empirická část se zaměřuje na „spotřebitelské chování zákazníků nakupujících řezané květiny“, v úvodu pak stojí „nákup a prodej“. Všechny tyto činnosti a jevy spolu nesporně souvisejí, jen bych uvítala lepší rozlišování, což by pak autorce pomohlo při definování problému a zaměření empirického výzkumu.

Co se týče teoretického ukotvení diplomové práce, z názvu a klíčových slov by vyplývalo, že půjde o konceptualizaci produkce a spotřeby květin v rámci trvale udržitelného rozvoje. První část práce představuje dobrý a informačně nabitý úvod do problému ekologicky nešetrné produkce květin a jejich obchodování na globálním trhu, nicméně teoretický koncept (např. udržitelná spotřeba, udržitelná produkce, jež jsou 12. bodem SDGs), na který by bylo možné navázat empirický výzkum, mi zde chybí.

Udržitelnému rozvoji jako takovému se autorka věnuje na s. 25-29, ale udržitelné aspekty produkce a spotřeby by bylo potřeba více rozvést. Diplomantka se detailně věnuje certifikaci v oblasti květin, nicméně ekoznačení by bylo potřeba také uvést do kontextu udržitelné spotřeby a produkce, například jako jednu ze strategií udržitelné spotřeby, tedy tzv. buycott – záměrný nákup ekologicky udržitelných produktů. Na s. 56 autorka zmiňuje uvědomělou spotřebu, což je podle mě pozdě, mohl to být rámuující koncept.

Některá tvrzení zde uvedená by potřebovala doložit odkazem na literaturu, např. na s. 57 o spotřebě květin: „mnoho lidí si představí spíše pomoc ženě ze země třetího světa, která si nyní bude moci na základě námi zakoupené květiny dovolit poslat své dítě do školy a poskytnout mu základní zdravotní péči, než nákup od českého producenta“. To je výsledek nějakého výzkumu? Spíš bych si myslela, že lidé téměř vůbec netuší, odkud se květiny dostávají do obchodu. Pokud jde o názor autorky, tak by to tam mělo být uvedeno.

V metodologické části diplomantka popisuje, že realizovala empirický výzkum v kombinaci kvalitativního přístupu (rozhovory s experty) a kvantitativní metody (dotazník). V podstatě jde o „mixed-methods“ přístup, což je poměrně náročné. Techniky sběru dat jsou dostatečně popsány a podloženy metodologickou literaturou, což oceňuji. Autorka uvádí také způsob analýzy rozhovorů, využila rámcovou analýzu kvalitativních dat. Metodologii dotazníku si diplomantka osvojila a dobře uvažuje o formulaci otázek, realizovala také předvýzkum na 10 respondentech z důvodu úpravy otázek. Autorka přiznává, že metoda výběru nemohla zaručit reprezentativnost vzhledem k základnímu souboru a že tak jde spíše o sondu a anketu, uvědomuje si tedy nemožnost zobecnitelnosti. S tím souhlasím, ovšem cením si reflexe těchto úskalí a výzkumný vzorek 226 respondentů mi pro studentskou práci připadá více než dostačující.

V analytické části autorka pracuje s absolutními a relativními četnostmi, uvádí přehledné grafy znázorňující procenta daných odpovědí podle jednotlivých otázek. Později dává do souvislosti proměnné (např. velikost bydliště, vzdělání) s odpovědí na otázky (např. četnost nákupu květin, postoj k etice).

Vyhodnocení expertních rozhovorů uvádí dohromady s dotazníkem. Připadalo by mi jasnější, kdyby to bylo samostatně a až později dáno do vzájemné souvislosti v hlavních tvrzeních.

V této části se opakují údaje uvedené v předchozích kapitolách, kde byly prezentovány výsledky dotazníkového šetření. U analýzy rozhovorů se objevuje příliš přímých citací, v kvalitativní analýze se obvykle využívá méně konkrétních úryvků z rozhovorů a více parafrází autorky.

Výsledky, ke kterým studentka došla, jsou zajímavé, v podstatě jde o to, že spotřebitelé certifikace květin příliš neznají, při nákupu se jimi neřídí a ekologie květin pro ně není tématem. Udržitelné spotřebě pomáhá hlavně následování trendu lučních vazeb. Zajímavé by bylo srovnání s existujícími výzkumy o udržitelné spotřebě jiných komodit, např. oblečení

nebo potravin. Připadá mi, že uvědomělost ve spotřebě květin je nižší než například u biopotravin, což je jistě dáno vztahem spotřeby určitého produktu k lidskému tělu a zdraví. Kapitola 8.3. Interpretace výsledků je shrnutím empirických zjištění. Shrnutí samo o sobě je důležité, ale interpretace znamená vztažení závěrů z výzkumu k teoretické perspektivě (zde tedy pravděpodobně trvale udržitelnému rozvoji z názvu práce, či k udržitelné spotřebě a výrobě jako jednomu z aspektů TUR), to zde ale chybí. Kapitola 9 Diskuse rozebírá úskalí výzkumu, s kterými se autorka potýkala. To velmi oceňuji, diskuse by však také měla obsahovat reflexi vlastních závěrů v kontextu výsledků jiných, například zahraničních studií, v dané oblasti.

Formální stránka textu je na relativně dobré úrovni, diplomová práce je psána čtivým a kultivovaným jazykem. Překlepy a gramatické chyby se zde vyskytují spíše výjimečně („Pomocníkem při konverzaci květinové krásy”, s. 11; “Z výzkumu vyplívá”, abstrakt). Občas se opakují slova či celé věty („které by měli nějakou výpovědní hodnotu ohledně faktorů týkajících se faktorů okolo vypěstování květiny“, s. 111, „V případě odpovědi „nikdy“ byl respondent z dalšího výzkumu vyřazen.“ Opakuje se věta s. 67).

Upozornila bych jen na to, že v práci chybí datum.

Literatura je přehledně členěna na odborné zdroje, elektronické zdroje a internetové stránky. V odborné literatuře autorka čerpá především z české produkce, výjimku tvoří 4 zahraniční publikace v angličtině. Uvítala bych tu aktuálnější zahraniční zdroje, zejména články v odborných časopisech, zaměřené úžeji na dané téma produkce květin z environmentálního hlediska (např. v *Journal of Cleaner Production* či *Sustainability*). Odkazy v textu typu „Web 29“ by bylo lepší uvádět podle autora nebo tématu a roku. Literatura k tématu dotazníkového šetření (Chráska 2007) uvedená v textu chybí v seznamu citované literatury.

Otázky do diskuse:

1. Jsou experti anonymizovaní? Jméno Míla je v oblasti pěstování květin docela známé.
2. Autorka uvádí: „Třetím a nejambicióznějším posláním bylo rozšiřovat počty informovanějších a (snad v důsledku toho) i ohleduplnějších a uvědomělejších spotřebitelů v oblasti obchodu s květinami.“ (s. 112) Povedlo se tento cíl naplnit?
3. Dá se ke změně květinového trhu a spotřeby řezaných květin dojít jen na základě osvěty zákazníků? Jakou roli má (může mít) stát?

Celkové hodnocení:

Autorka velmi dobře vysvětlila a zvládla metody a techniky sběru dat jak kvalitativních, tak kvantitativních. Nejasné je vymezení předmětu a cílů výzkumu, výzkumné otázky a hypotézy chybí. Nedostatečné je teoretické ukotvení. Celkovým přínosem práce jsou empirická zjištění z dotazníků a expertních rozhovorů.

Práci **doporučuji k obhajobě** a navrhuji známku **velmi dobře** (13 bodů).

V Praze 29. 5. 2024

Marta Kolářová